

ŠE ENKRAT SCOTT.

Zapisal dr. Vinko Šarabon.

Nesreča na južnem tečaju nas spominja na drugo veliko polarno katastrofo, na usodo ladje »Jeannette« in njenega moštva. Zakaj oživljamo spomin nanjo? Zato, da vidimo, kako se v teh velikih junakih tečajev zrcalijo najlepše čednosti in vrline človeštva, imenovali bi jih »podo-
dobo idealiziranega človeštva«.

Leta 1878. je zapustil Evropo Nordenskjöld in plul ob obali severne Azije proti Beringovi cesti. Ravno pred izhodom v Beringovo morje je njegova ladja »Vega« zamrznila, moral je prezimiti v Koljučinovem zalivu. Začeli so skrbeti zanj, niso vedeli, kaj se je zgodilo; za njegovo usodo se je zlasti zanimal znameniti podpiratelj vseh geografskih ekspedicij, James Gordon Bennett, izdajatelj ameriškega svetovnega lista »New York Herald«.

Razni neuspehi pri prodiranju na tečaj od Evrope tja so bili napotili Francoze, da so obrnili svojo pozornost na Beringovo cesto in na morje severno od nje. A prišla je nemško-francoska vojna in načrt je bil pokopan. Ravno tedaj je imel Stanley velikanske uspehe v Afriki, kjer je iskal Livingstona. Stanleya je bil poslal v Afriko Gordon Bennett, in ugodna rešitev afriških problemov je velikega mecena lepe geografske vede napotila na nova polja. Poleti 1878 je kupil angleško jahto »Pandoro« in jo dal pre narediti; izkazala se je bila že preje pri raziskovanjih na severu. Prenovljena dobi ime »Jeannette« in pod tem imenom je znana kot ladja ene najnesrečnejših ekspedicij. Dobro so jo preskrbeli, za tri leta. Za načelnika podjetja je imenoval Bennett častnika ameriške vojne mornarice de Longa (DeLonga), ki se je bil že l. 1873. mudil v polarnih vodah; drugi znani soudeleženci sta mornariška častnika Ch. W. Chipp in I. W. Danenhower ter nadinženir G. W. Melville. Zdravnik je bil dr. Ambler, meteorolog in poročevalec Herald a Hieronim Collins, astronom R. L. Newcomb, naravoslovec H. Brooks, risar W. Bradvord. Oglasilo se je bilo 1300 mož, ki so hoteli na sever, izbrali so jih pa samo 22.

De Long je dobil povelje, naj jadra skoz Beringovo cesto in prodira kar moči daleč proti severu, če le mogoče, do tečaja, pride naj nazaj od severa dol proti Atlantiku. Tako trdno so

bili prepričani, da bodo odkrili tečaj, da so vzeli s seboj zaboj iz bakra in vtisnili vanj nekaj imen: hoteli so ga zakopati na najsevernejši točki zemlje. Pred odhodom iz San Francisca je pa izvedel Bennett, da je »Vega« zamrznila nedaleč od imenovane ceste, in de Long je dobil naročilo, naj se zanima za Nordenskjölda in naj mu pomaga v slučaju potrebe. Kako je bil pozneje de Long sam potreben pomoči, kako je molil in prosil, a pomoči nikjer!

Leta 1879., 8. julija, je dvignila »Jeannette« sidra, 25. avgusta je pristala v zalivu sv. Lavrencija južno rtiča Dežneva. Izvedeli so tukaj, da je Nordenskjöld že zapustil Koljučinov zaliv. Izpopolnivši zalogo premoga je nameril de Long ladjo proti severu. Hoteli so priti še leta 1879. do Wrangelove dežele — otoka severozahodno Beringove ceste —, prezimiti tam in leta 1880. nadaljevati pot proti tečaju. A zmotili so se; poročnik Danenhower nam pripoveduje o nadaljnjih dogodkih:

»Od zadnjega avgusta dalje smo bili na potu proti južnemu delu Wrangelove dežele. Gosta megla je ležala na razljučenem morju, semintja smo opazili kako ledeno goro, s težavo smo se ogibali. Prvega septembra pridemo do nekega otoka, damo mu ime po našem časopisu Herald u. Teden pozneje smo mislili, da smo dosegli mejo med sibirskim in ameriškim ledom; kljub strahovitim sunkom je ladja hrabro prodirala do štirih popoldne; tedaj pa smo zadeli na debelejši led, ustavili smo se. Polagoma je objela noč pusto in nemo ravan; bilo je zelo mrz. Drugega dne vidimo, da je ladja zamrznila, in 21 mesecev je led ni izpustil iz svojih klešč. Okoliinokoli se je raztezala velikanska ledena planjava, tuintam je tekla po njej mala vodica. Daleč doli na jugozahodu smo videli Heraldov otok; 15. septembra so se odpravili proti otoku Chipp, Dunbar, Melville in Indijanec Aleksija. Približali so se mu na razdaljo šestih milj, a do njega niso mogli, ker niso imeli čolna — kajti okoli otoka morje ni bilo zamrznjeno. Ker je ladja z ledom vred plula polagoma proti severozahodu, de Long ni več dovolil takih ekspedicij. Mornarji so se vadili okoli ladje v tekanju s smučmi, led je bil tedaj skoro popolnoma raven.

Kmalu pa je morje nakopičilo ledene plošče drugo na drugo, nastale so plasti in griči, visoki do sedem metrov; z divjo silo so pritiskali na ladjo, nagnila se je za dvanajst stopenj, vsak trenotek smo mislili, da jo bo led zdrobil kakor jajčno lupino. Neprestano se je čulo zamolklo gromenje, grozno je bilo poslušati, psi so pa sedeli na ledu in tulili ves dan. Oktober je prešel. Zelo je bilo mraz. Včasih smo videli Wrangelovo deželo, bleščeče njene ledenike in zasnežene vrhove. Ladja je plula sem in tja, kakor je bil pač tok in veter. V petih mesecih se je premaknila samo za 90 kilometrov, potem je šlo nekoliko hitreje. Videli smo morske pse in mrože, ustrelili smo dva bela medveda.

Dne 6. novembra je začela ledena plast pokati. V globini se je pripravljalo že par dni prej, slišalo se je kakor oddaljeno gromenje. Grude so se kopičile, gore so se dvigale in brezdna so se odpirala — zdelo se mi je, da so demoni in giganti v globini, da silijo na dan in mečejo ledene gore proti nebu. Grozen je bil prizor podnevi, strašnejše še so bile noči, psi so tulili venomer, ladja se je tresla neprestano, resnično, naša usoda ni bila prijetna. Bilo je ponoči 23. oktobra, oziral sem se po nebu, posejanem z zvezdami, naenkrat uprav peklensko gromenje poleg mene, ladja je bila prosta, led se je bil razpočil. Smrtna tišina je nastopila, vse je bilo mirno; slišali smo samo še žalostno lajanje štirih naših psov, ki so se izgubljali na ledeni grudi, plavajoči tja v daljavo. Polagoma so pa utihnil tudi ti.

Odplavala je pa tedaj tudi mala naša hišica, ki smo si jo bili postavili zunaj na ledu. A po šestnajstih mesecih smo jo zopet dobili. Nekega dne pride Indijanec Anikin ves vznemirjen na ladjo in pravi: Mene našli hišica za dva moža. Vprašali smo ga, če je kaj pogledal v hišico; odgovoril je: Ne, se zelo ustrašil. Poiskali smo hišico, bila je taka kot preje, tri milje od ladje proč se je bila ustavila, led se je bil zopet sklenil.

Naša prostost pa ni trajala dolgo, par dni potem, ko je bil počil led, smo bili zopet ujetniki. Nastopila je dolga zimska noč, zadnjikrat smo videli solnce 10. novembra, potem pa šele 25. januarja 1880.

Življenje pozimi je bilo zelo enakomerno. Vsak večer smo imeli navigacijsko šolo, včasih nas je moštvo razveselilo z malimi gledališkimi predstavami. Podnevi — kolikor se je pač zdanilo — smo šli na lov ali pa se vadili v tekanju s smučmi.

Sredi januarja je led zopet začel pritiskati, ladja je dobila veliko razpoko, voda je vdrla vanjo. Vse sesalke so začele delovati. Bilo je pa

tako mraz, da je zamrznilo tudi živo srebro, s težavo je dobil inženir potrebn par, moštvo je moralo delati v ledeni vodi. Napravili smo jez v ladji, ki naj bi onemogočil nadaljni dotok vode, a kljubtemu so morale delovati sesalke neprestano sedemnajst mesecev, podnevi in ponoči. Voda nam je bila skvarila tudi petnajst sodov moke in nekaj drugih jedil, morali smo jih vreči proč.

Borila sta se hitri veter od jugovzhoda in počasni od severovzhoda, naša ledena plast je plavala venomer okoli 180⁰ meridiana, v petih mesecih smo se premaknili za petdeset morskih milj — à 1852 *m* —. Spoznali smo tedaj, da se je Petermann zmotil s svojo teorijo, po koji sta Grenlandija in pa Wrangelova dežela zvezani. Brezdvomno je slednja otok. — Sedaj vemo, da je res otok.

Od 3. maja naprej smo se hitro pomikali proti severozapadu. Collins je bil trdil, da bodo vetrovi od jugovzhoda pihali do srede junija, potem pa da bodo nastopili severozahodni vetrovi, in ni se zmotil. Pot, ki smo jo napravili maja, smo napravili tudi junija, a v obratni smeri. Julija in avgusta se nismo premaknili skoro nič; ta dva meseca sta bila naše poletje, najneprijetnejši letni čas, vlaga, sopara in megla so nam zlezle v kosti, ladje pa nismo mogli tako skuriti kakor pozimi. Led je bil zelo razpokan, a ni je bilo odprtine, ki bi bila služila naši ladji za pot, celi skladi bombaževine bi ji ne mogli priboriti izhoda. Častnik Chipp je bil napravil nekake torpede in je čakal na priliko, da bi jih uporabil in rešil ladjo ledenih okovov, a čakal je zaman.

Pomeknili so se polagoma proti severozahodu, odkrili dva otoka in ju krstili z imeni Henriette in Jeannette. Spoznali so, da spadata k skupini Novosibirskih otokov. Od l. 1880. na l. 1881. so prezimili ob tej skupini. Vsi poizkusi, oprostiti ladjo, so se izjalovili. Dne 11. junija 1881 se pa ledena ječa odpre, prosto se je gibala »Jeannette«, a samo za en dan. Prihodnjega dne, 12. junija, je bil pritisk nagromadenege ledu na ladjo tolik, da se je nagnila popolnoma na desno stran in so se pojavile odprtine na krovu, deske so izgubile stik. Pritisk se je ponavljal, videli so, da bo ladja morala podleči v neenakem boju, po 21 mesecih. Spravili so tedaj na led čolne, šotore, živila, sani, gorivo i. dr., vse, kar je bilo potrebno in kar so mogli odnesti. Zvečer ob šestih je bila »Jeannette« že skoro napolnjena z vodo, ležala je na strani, samo robovi ledu so jo še varovali. Zjutraj 13. junija se pa odpre led, ladja izgine, vihrajoča zastava pošlje nesrečnikom zadnji pozdrav, ledene

plošče se zgrnejo nad grobom. A posamezni ostanki so pripluli na grenlandsko obalo in pokazali Nansenu pot mimo tečaja.

Stali so na ledeni grudi, triintrideset mož. Pet sani so imeli in tri čolne, 24 psov naj bi jim pomagalo. De Long se je odločil takoj za odhod proti jugu, pripravili so se in odkorakali 17. junija v smeri proti Novosibirskim otokom. Snega je bilo do kolena, težko je šlo naprej. Ker jih je bilo premalo za toliko sani in čolnov, ki so bili vsi obloženi, so morali napraviti vsako pot trinajstkrat. Kljub največjim naporom so napredovali zelo, zelo počasi: hiteli so proti jugu, a ledeno ravan, po kateri so korakali, je gnal tok proti severu in uničil tako domalega ves trud. Končno so dospeli do roba, čolni so jih nesli preko morske gladine; koncem julija odkrijejo nov otok, de Long ga imenuje po Bennettu. Samoten in pust je ta otok, a polno je na njem ptic, ki gnezdiyo in valijo. Na njegovih pečinah počiva utrujeno moštvo osem dni. Dne 6. avgusta se odpravijo dalje, dospejo čez teden dni do Fadejevskovega otoka, potem, 30. avgusta, do drugih Novosibirskih otokov. Deset dni jih zopet zadržuje led. Med omenjeno skupino in pa med sibirsko obalo je morje prosto ledu, onstran se izliva v morje mogočna Lena. Upajo, da pridejo do selišč Tunguzov ali pa da dobijo ob izlivu kako zakesnelo ladjo. Že so bili blizu svojega cilja, tedaj pa nastane v noči 12. septembra grozovit vihar in razžene malo brodovje na razne strani. Čoln, v katerem sta bila Melville in Danenhower, pride po stoosemurni vožnji do nekega rokava Lene na vzhodni strani; dobili so tam naselbino Tunguzov in prišli potem v neko rusko vas. Ta oddelek — enajst mož — je bil edini, ki se je rešil.

O čolnih Chippa in de Longa pa nihče ni mogel ničesar izvedeti. Melville jih je iskal še isto jesen, a brez uspeha. Prihodnje spomladi se odpravi z neko rešilno ekspedicijo iznova na pot, preišče delto Lene in dobi tam svoje nekdanje tovariše — mrtve. Na dveh krajih so ležali, 1800 in 1300 korakov proč od svojih čolnov; naprej gor ob reki vidi Melville mali kotel, ostanke ognjišča in ko stopi bliže, zapazi, da moli iz snega roka, roka de Longa, ki je umrl tukaj junaške smrti. Pri njem so našli dnevnik, dnevnik tako žalostne vsebine, da ni skoro nikjer čitati kaj podobnega. Vidimo, da de Long o Chippu ničesar ne ve, najbrže je ta s svojimi tovariši umrl že v oni strašni noči; popisuje nam pa dnevnik vso bedo ubogih raziskovalcev de Longove skupine, vso tragiko zadnjih dni. Obsega čas od 1. do 30. oktobra 1881, do onega dne, ko jih je smrt

vsled lakote rešila vsega trpljenja. Čitamo pa tole:

»Dne 1. oktobra je imel vsak izmed nas še pol funta mesa severnega jelena in čaj. Noč od 1. do 2. oktobra smo prebili pod neko skalo, ker nismo dobili nobene kočice. Vreme je bilo jasno, a zelo mraz. Dne 3. oktobra smo razdelili zadnje kose mesa. Zdelo se nam je, da vidimo kočice — misli na kočice Tunguzov —, a ko pridemo bliže, dobimo tam votline v zemlji in prenočimo v njih. Tu zakoljemo zadnjega našega psa in si napravimo juho iz njegovega droba. Pes nam je dal sedemindvajset funtov mesa. Dne 4. oktobra smo jedli pečeno pasje meso in pili čaj.

Dne 5. oktobra nam je napravil kuhar čaj iz peres, ki jih je porabil že prejšnji dan; zvečer smo použili vsak pol funta pasjega mesa. Indijanec Aleksija je šel na lov in je prišel opoldne prazen nazaj, ni se mogel dalje vzdržati proti strašnemu viharju. Blizu naše kočice je precej pasti za lisice, upamo, da jih kmalu kdo pride pogledat. Zvečer ob šestih gremo spat. Dne 6. oktobra zjutraj smo ob pol osmih na nogah, za zajtrk imamo čaj iz peres, prekuhanih tretjič, tudi malo alkohola. Zelo smo slabi. Vihar nekoliko ponehuje. Poslal sem Aleksija na lov. Opoldne mislim poslati naprej Narresa in Nindermanna, ker po mojem mnenju nismo več daleč od Kumaksirke — tunguške naselbine —. Ob tričetrt na devet je umrl Erikson. Tolažil sem svoje ljudi. Aleksija je prišel prazen nazaj; preveč mède. Imamo še štirinajst funtov pasjega mesa, do najbližje mogoče naselbine je pa še petindvajset milj — po 1609 *m* —. Eriksona ne moremo pokopati, ker je zemlja zmrznjena in nimamo orodja, da bi jo odkopali. Pokopali smo ga v reko, zašili smo truplo v platno za šator in ga pokrili z zastavo. Ob eni mrtvaški obred, napravili smo luknjo v led in spustili Eriksona v vodo: trikrat smo ustrelili nad njegovim grobom. Blizu tam smo zasadili v zemljo kol in zapisali nanj, kdo tukaj počiva. Obleko njegovo smo razdelili. — Ob petih popoldne pol funta pasjega mesa in čaj.

Dne 7. oktobra za zajtrk zadnjega pol funta pasjega mesa in malo čaja. Petindvajset milj imamo do najbližje naselbine, a samo dobra dva litra alkohola in nekaj starih čajevih peres. Zaupam pa v Boga in mislim, da nas ne bo pustil umreti lakote, ker nam je pomagal dosedaj. Deset minut po sedmih odhajamo. Neko puško, ki ni dobra, pustimo tukaj, tudi 161 patron. Imamo še dve puški in 243 patron. V koči pustim poročilo. — Prenočevali so namreč, če je bilo le možno, v zapuščenih tunguških kočah. —

Dne 8. oktobra gremo zopet naprej, prišli smo po našem mnenju do glavnega rokava. Teško napredujemo, sneg, jugovzhodni veter, mraz. Počivamo. Malo lesa. Zaužijemo sedminko alkohola. Dne 9. oktobra smo poslali naprej dva moža z naročilom, naj se držita levega brega toliko časa, da prideta do kake naselbine. — Ta dva moža sta že omenjena nemška mornarja Narres in Nindermann, ki sta prišla slednjic do Tunguzov in se rešila; a svojemu gospodarju nista mogla več pomagati. Od 33 mož cele ekspedicije se jih je rešilo torej samo trinajst. — Mi ostali smo šli čez neko majhno zamrznjeno reko, se udrli in se zmočili do kolen. Ustavili smo se, zažgali ogenj in si posušili obleko. Aleksija je ustrelil tri belke (vrsta jerebic), napravili smo si juho, poleg tega zaužili malo alkohola. Led v reki gre hitro proti severu. Zvečer smo našli neki čoln in se vlegli v njem k počitku. Dne 10. oktobra je dobil vsak izmed nas sedminko litra alkohola; s tem je naša zaloga izčrpana. Poslal sem Aleksija na lov na belke. Jedli smo kose jelenove kože. Lahek veter od jugovzhoda, ni posebno mraz. Ob osmih smo na potu. Zopet smo se zmočili in se morali sušiti. Ob enajstih naprej; izmučeni smo. Zopet si napravimo ogenj in si skuhamo pijačo iz čajevih peres, ki smo jih imeli shranjene v steklenici za alkohol. Opoldne zopet naprej. Veter od jugovzhoda, začelo je mēsti. Težka pot. Lee nas prosi, naj ga pustimo zadaj. Sledovi belk so pogosti. Gremo po sledu Nindermanna. Ob treh se ustavimo, popolnoma izmučeni, zlezemo v neko luknjo ob bregu, naberemo drv in si zanetimo ogenj. Aleksija gre na lov. Za večerjo nimamo drugega kakor žlico glicerina! Vsi so slabi, a ne obupajo. Bog nam pomagaj!

Dne 12. oktobra vihar od jugozahoda, sneg. Ne morem se gibati. Nobene divjačine. Za zajtrk čajeva žličica glicerina in gorka voda, za kosilo čaj iz vrbovih peres. Slabejši in slabejši postajamo. Komaj imamo še toliko moči, da naberemo les za ogenj. Vihar od jugozahoda, sneg. Nobenega poročila od Nindermanna. V božjih rokah smo, če nam on ne pomaga, smo izgubljeni. Ne moremo se boriti proti vetru, tukaj ostati je pa toliko kot umreti. Popoldne smo šli kake pol milje naprej, čez neki rokav ali krivino reke. Pogrešili smo Leeja. Vlegli smo se v luknjo ob bregu

in poslali po Leeja. Vlegel se je bil na tla, da bi umrl. Vsi smo se združili v molitvi k Bogu. Zvečer je divjal vihar. Strašna noč. Dne 14. oktobra vrbov čaj za zajtrk, opoldne isto, zraven pa žlico olja. Aleksija je ustrelil belko, jedli smo juho. Jugozahodni veter ponehuje. Dne 15. oktobra za zajtrk vrbov čaj in dva stara čevlja. — Od tega dne naprej pa do konca oktobra ne čitamo ničesar več niti o čaju vrbovih peres, niti o starem usnju ali olju, grozna smrt. — Ko vzide solnce, sklenemo iti naprej. Aleksija se zgrudi, Lee tudi. Pridemo do prazne kočice in prenočimo v njej. Zjutraj ob svitu zarje vidimo dim na jugu.

Dne 16. oktobra: Indijanec Aleksija leži; božja služba. Dne 17. oktobra: Aleksija umira. Doktor ga je krstil. Čital sem molitve za bolne. Danes je Collins star štirideset let. Zvečer umre Aleksija, vsled pomanjkanja hrane popolnoma oslabel. Pokrijem mrliča z zastavo. Dne 18. oktobra mirno, sneg. Popoldne smo položili mrtvega Aleksija na led v reki in pokrili truplo z ledenimi ploščami. Dne 19. oktobra smo razrezali šator, da si napravimo obuvala iz njega. Doktor je pa šel iskat drug prostor za prenočišče; ko se je zmračilo, smo se preselili tja. Dne 20. oktobra lep dan, solnce, a zelo mraz. Lee in Knack umirata. Dne 21. oktobra: O polnoči smo našli Knacka mrtvega med menoj in doktorjem. Lee je umrl proti poldnevu. Čitali smo molitve za bolnike. Dne 22. oktobra: Preslabi smo, da bi prenesli umrlega tovariša na led. Doktor, Collins in jaz smo jih položili kar zunaj na tla. Nato sem se onesvestil. Dne 23. oktobra: Vsi so zelo slabi. Spali smo ali počivali in izkušali pred nočjo nabrati dosti lesa. Potem smo molili. Noge nas bolijo; nobenega obuvala. Dne 24. oktobra: Težka noč. Dne 27. oktobra: Iversen se je zgrudil. Dne 28. oktobra: Iversen je zjutraj umrl. Dne 29. oktobra: Ponoči je umrl Dreßler. Dne 30. oktobra: Boyd in Gortz sta ponoči umrli. Collins umira.«

S temi besedami je zaključen de Longov dnevnik, ki nariše v kratkih potezah vso veliko žalostno igro. Kdo ne vidi podobnosti z dnevnikom Scotta, samozatajevanje, močno voljo, hrabrost, vdanost, ljubezen do sotrpinov? Na kraju, kjer se je končalo njihovo trpljenje, so pozneje postavili polarnim junakom preprost spomenik.

